



Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

659.1

Hely

Idő

1923

Személy

Szerző:

Cím: *Történelem a falakon...*

Forrás:

Pesti Hírlap

1923. 4. 15.

Történelem a falakon

A háborus plakátok két érdekes gyűjteménye. — Nemzeti Múzeumban alig van háborus plakátja. — Népeimhez! — Nem jött létre a plakátgyűjtők egyesítése. — Károlyiék adták ki a legtöbb plakátot. — Nyolc statárium. — A román katonák és a plakátgyűjtők. — Mikor fejeződik be a gyűjtés.

A legutóbbi választási kampányban a házak falai mint krakéler német diákok arca angol flastrommal, úgy voltak telepasztva a különböző pártok hangzatos plakátjaival. Az ember naphosszat szórakozhatott az utcán, mehetett egyik plakáttól a másikig, volt olvasmány bőven, mert hiszen ha egy-két óra múlva ki is fogott volna, gondoskodtak a ragasztók újabb élvezetről. Ha visszatekintünk a háborus esztendőre, néhány érdekes és történelmi értékű plakát jut eszünkbe. E plakátok gyűjtésére a Nemzeti Múzeum volna hivatott, de sajnos, a hivatalos apparátusok nehézsége folytán a háborus plakátok jórésze a feledésbe merült volna, ha két önzetlen budapesti ur: Czibor Gyula, fővárosi főjegyző és Kóris Pál, a Budapesti Egyesített Városi Vasutak főtisztviselője, valami külön hetedik érzékkel meg nem érezték volna, hogy ezek a háborus plakátok magukban véve is történelmi dokumentumok és figyelemreméltóak. Ők ketten összegyűjtötték a háboru első napjától kezdve az összes falragaszokat és ma mindegyikük egy-egy, 6—7 ezer darab plakátból álló szentátiós gyűjteménnyel rendelkeznek.

A plakátgyűjtés nem mai keletű szenvedély és a háboru előtt különösen külföldön, igen sokan gyűjtötték a művészi plakátokat. Természetesen mint mindenki mindent, a háboru a plakátgyűjtést is megváltoztatta s a gyűjtők figyelmé a művészi plakátokról részben a történelmi idők bélyegét magukon viselő háborus rendeletek, hivatalos falragaszok és más, a háboruval kapcsolatos események plakátjára terelődött. A házak falának a háboru és az azt követő forradalmak egész különleges szerepet játszottak, hiszen szemünk előtt láttuk felvonulni a falragaszok olyan tömegét, melyről békeidőben fogalmat se alkothattunk magunknak. A plakátgyűjtés hazája tulajdonképpen Németország, ahol Charlottenburgban „Verein der Plakatreunde” címen nagy egyesület van a gyűjtőknek és ez az egyesület adja ki a *Das Plakat* című német plakátok nemcsak a magánosok, hanem az iparművészeti múzeumok is gyűjtik. A plakátművészet terén a franciák voltak a kezdeményezők, s az ő művészetük sokáig állt első helyen, de a németek megelőzték őket. Ma előkelő helyen áll Norvégia, Hollandia

és Magyarország plakátművészete, az amerikaiak csak méreteikben nagyok, de a kivitelben izléstelenek és riktók. A háboru kitörésekor nálunk többen kezdtek plakátot gyűjteni, de a legnagyobb részük abbahagyta, mert nem tudott a sok nehézséggel megküzdeni, ami különösen a forradalmi időkben a plakátgyűjtéssel járt. Sok gyűjtő a kommunizmus és a Károlyi-forradalom plakátjait 1919 végén meg is semmisítette és így a legtöbb kommunista-plakát csupán az előbb említett két gyűjtő birtokában van meg. Munkatársunk felkereste őket, megtekintette gyűjteményeiket és följegyezte mindazt, amit a plakátgyűjtésről mondtak.

Mit mondanak a gyűjtők?

Czibor Gyula fővárosi főjegyző már régi gyűjtő, európai műveltségű férfi, aki a félvilágot keresztül utazta s a békeidőben különösen földrajzi vonatkozású könyveket utleírásokat, az északafrikai francia gyarmatokon Algírban és Tuniszban pedig kőzeteket gyűjtött. Ebből az időből megvan neki az összes eddig megjelent Baedeker is. A háboru első napjától kezdve gyűjt plakátokat s a lehetőség szerint minden háborura vonatkozó plakát birtokában van.

— Abban az időben sokan kezdtek plakátot gyűjteni, — mondja munkatársunknak, — de hiányzott belőlük talán az a lelkesedés, amely ehhez szükséges, a függetlenség, az anyagi eszközök, összeköttetések és moráliság is. A Nemzeti Múzeumban és a Fővárosi Múzeumban a háborus plakátanyagok talán csak negyedrése található, mert a Nemzeti Múzeum gyűjteménye csupán a hivatalosan beszolgáltatott példányokból áll, holott jól tudjuk, hogy a forradalmi időkben a kötelező példány beszolgáltatása nem ment a legnagyobb rendben. A forradalmi időkben és az ezeket követő korszakok mozgalmában sok olyan plakát volt, amely titokban készült és a nyomda neve nem szerepelt a nyomtatványon és így ennek megszerzése mérhetetlen sok időt és áldozatot követelt.

A plakátgyűjtemény óriási tömege szinte egy szobát foglal le és ha végiglapozunk rajta, úgy elvonul előttünk az egész háborus történelem. A gyűjtemény I. Ferenc József királynak Ischlben, 1914. évi július hó 28-án kelt. Népeimhez! kezdetű kiadványával indul meg. Magában foglalja a gyűjtemény a mozgósításra, a hadseregre, a honvédségre vonatkozó összes katonai hirdetményeket, behívási parancsokat, a háborus közlésekre vonatkozó plakátokat, a kormányhatósági és fővárosi minden háborus-rendelet és hirdetményt. Ott látjuk egymásután a hadikölcsönökre, a Vöröskereszt működésére és a háborus jótékonyásra vonatkozó propaganda és hatósági plakátokat. Azután következnek a Károlyi-forradalom szöveges és képes propaganda, valamint hatósági plakátjai és a kommunista plakátjai. A gyűjtemény legszomorúbb része a román megszállás alatt kiadott katonai rendeletek. E történelmi értékkel bíró nyomtatványok között ott vannak a nemzeti hadsereg bevonulásakor kibocsátott plakátok,

továbbá a keresztény nemzeti irányzat felébredésével és a területi épség védelmére irányuló mozgalommal kapcsolatos falragaszok. A trianoni békeszerződés aláírásával és törvénybe iktatásával szemben megnyilvánult politikai és társadalmi szervezkedés képes és szöveges plakátjai. A gyűjtemény érdekes része a két nemzetgyűlés választási kampány képes szöveges plakátjai. A gyűjteményben szerepelnek a két király-puccsal kapcsolatos nyomtatványok, sőt levelezőlapok is. Pécs városának a szerb megszállás alóli felszabadulása és a soproni népszavazás alkalmából megjelent magyar és bécsi propagandával kapcsolatos plakátok. A történelmi gyűjteményt szervesen egészíti ki a Pesti Hírlapnak a háboru első napjától kezdve összegyűjtött példányai, amelyek magukban véve óriási helyet igényelnek. A gyűjteményhez szorosan nem tartozó, de ahhoz csatlakozó legjobb plakátsorozatot képezik a Petőfi-centennárium alkalmából kiadott színes és szöveges plakátok, amelyeknek összegyűjtésére a nagy költő emléke iránt érzett kegyelet és az a körülmény indította, hogy nagyatyja, Czibor Ferenc tologiai tanár, a pápai kollégium egykori filozófiai professzora Petőfi tanára volt.

— Itt vannak még az irredenta mozgalom plakátjai, az amerikai Vöröskereszt akció propaganda falragaszai, füzetei és levelezőlapjai. Ter-

mészetezen az anyaggyűjtés egy ember erejét messze túlhaladó energiát, szívós kitaratást és türelmet igényel s ebből a nagy munkában fáradhatatlan lelkes segítőtársam volt *Kóris Pál*, a Vilamos Vasutak főtisztviselője, akinek hasonló plakátgyűjteménye a magyarországi számbavehető három-négy muzeális értékű gyűjtemény között egyik legelső helyet foglalja el.

Itt már átveszi a szót a másik gyűjtő, *Kóris ur*, aki szintén nagy lelkesedéssel beszél a plakátgyűjtésről.

— Annakidején mozgalmat indítottunk az iránt, hogy a magyar gyűjtőket egy egyesületbe tömörítsük, mert így csere utján könnyen föl tudnók frissíteni a gyűjteményeket. Ez azonban akkoriban nem sikerült. A gyűjtők legnagyobb része csak speciális plakátokat gyűjt. Egy honvéde-órnagy kizárólag katonai plakátokat, mások csupán politikai vonatkozásúakat, egyesek antiszemita plakátokat. Ebben előljár az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület, amelynek legtökéletesebb az antiszemita plakát és röpírat gyűjteménye. Németországban többen gyűjtöttek háborus plakátokat és Strassburgban egy könyvkiadóvállalat *Der Weltkrieg im Maueranschlag* címen, havonta megjelenő folyóiratban ki is akarta adni a hadviselt államok háborus plakátgyűjteményét, de a füzetből csupán hét szám jelent meg.

A beszélgetés folyamán megtudjuk, hogy a propaganda szempontjából, plakátok dolgában a leggazdagabb volt a Károlyi-forradalom, amely Károlyi Mihály nevével megjelent kiáltványal végződik és ebben ez a mondat ragadja meg figyelmünket: „*Átadom a hatalmat Magyarországnak proletáriátusának!*” A kom-mün alatt ötvenöt színes képes, tizenöt színes üveges és háromszáz szöveges plakátot bocsátottak ki. Tehát a diktatura majdnem minden egyes napjára négy plakát esett. A gyűjteményben érdekes helyet foglalnak el a rimes plakátok, a mindenféle áramlatok különböző költői, akik saját költségükön nyomatták ki verseiket. A plakátokból megállapíthatjuk, hogy a háboru kitörésétől kezdve nyolcszor volt Magyarországon statárium. Nem megvetendő tömeget tesznek ki azok a kereskedelmi plakátok sem, amelyek ugyan csak egyes kereskedelmi cikkek reklamározására szorítkoznak, de a plakát szövegezésén, vagy rajzán, erősen megérezni a kor szellemét. Így például egy cipőkrémgyár *Polgártárs!* megszólítással kínálja legújabb gyártmányát; seszeri-seszáma nincs a katonai tetűölő szerek hirdetésményének. A háborus kereskedelmi plakátok között első helyen áll a jól ismert *lysoform-pófa*, aki, mint mindnyájan emlékezünk, mindjárt a nagy katasztrófa első napjaiban, önkéntesi ruhában jelent meg a falakon és bejelentette, hogy ő is bevonult. A legutóbbi nemzetgyűlési kampány negyvenöt színes és háromszázötven szöveges plakáttal szerepel a gyűjteményben s a különböző pártok röpíratái szinte megszámlálhatatlanok.

— Bizony, — mondja *Csibor főjegyző*, — ha az *Andrássy-ut* elején elkezdéném főiragasztáni a plakátjaimat szépen sorjában, nem hiszem, hogy a Milleniumi-emlékig elférnének. Az azonban bizonyos, hogy ha főiragasztanám s egy kocsin utána vinném a *Pesti Hirlap* nyole esztendei évfolyamát, egy történetirónak nem kellene más kutforrás, elegendő, hogy ezeket elolvassa. A gyűjtés legnagyobb nehézsége abból áll, hogy nagyon kevés helyen találkozik az ember megértéssel és jóakarattal. A román megszállás alatt szinte utána kellett menni a ragasztó román katonának, hogy a plakátokat szivar- és pénz árán megszeressük. Sokszor pincékben, nyomdákban töltöttük az éjszakát, hogy egy-egy érdekesebb hirdetemény ne hiányozzék a gyűjteményből és az utóbbi idők mozgalmainál, ahol a röpíratokon még a nyomda neve sem szerepelt, valóságos detektív-

munkát igényelt egy-egy érdekesebb plakát kiindulási pontjának kipuhatolása. A nehézségeket növelte még az is, hogy egyes plakátokat nagyon kis számban nyomták. Például a diktatura emlékezetes *Lenin-feje csupán ötven példányban készült. A botbüntetés életbelépéséről szóló hirdetemény mindössze száz példányban. Csak ennek az utóbbinak megszerzése heteket vett igénybe.*

A gyűjtemények értéke.

Érdeklődünk a gyűjtemény anyagi értéke felől s erre *Kóris Pál* válaszol:

— Külföldön nagyon nagy az érdeklődés a háboru plakátjai iránt. Tavaly itt is járt *Bloch ur*, aki a *Louvre* hadtörténelmi muzeumának, az igazgatója és érdeklődött is háborus plakátgyűjtemények iránt. Noha nagy árat, milliókat ígérnek egy-egy teljes gyűjteményért, sem én, sem a főjegyző ur, nem akarunk megválni plakátjainktól, mert ez az egyetlen örömünk és ezt bizonyára nem tartja olyan ember nevetségesnek, aki tudja, hogy mi a gyűjtő-szenvedély.

Tekintettel arra, hogy háborus gyűjtésről van szó, megkérdeztük, hogy a gyűjtemény mivel záródik le.

— Hivatalosan a trianoni béke becikkelyezése jelentené a háborus gyűjtemény lezárását, mondja az egyik gyűjtő, — de mi folytatjuk addig, amíg a régi Magyarország területének eredeti határai nincsenek visszaállítva.

Ugy van, mi is azt érezzük, hogy ez a két nagy-szerű gyűjtemény csak akkor lesz teljes, ha benne lesznek azok a magyar plakátok is, amelyek *Pozsony, Kassa, Kolozsvár, Nagyvárad, Temesvár és Arad* hazafalain hirdetik majd, hogy ismét szabad a magyar szó.

László Aladár.